

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ

Δρ Ιωάννης Παναγάκος

Ορισμός Κρίσης

Κρίση είναι μια κατάσταση ψυχολογικής αποσταθεροποίησης του ατόμου όταν έρχεται αντιμέτωπο με μια απειλητική περίσταση, την οποία αντιλαμβάνεται ως σημαντικό πρόβλημα που εκείνη τουλάχιστον τη στιγμή δεν μπορεί ούτε να αποφύγει ούτε να επιλύσει με τις συνήθεις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων που διαθέτει (Caplan, 1964).

Άλλοι Ορισμοί Κρίσης

Ο Slaikeu (1990) ορίζει την κατάσταση κρίσης ως «...μια προσωρινή κατάσταση αναστάτωσης και αποδιοργάνωσης, που χαρακτηρίζεται πρωταρχικά από την αδυναμία αντιμετώπισης εκ μέρους του ατόμου μιας συγκεκριμένης κατάστασης μέσω της χρήσης συνήθων μεθόδων επίλυσης προβλημάτων, αλλά και από την πιθανότητα μιας ριζικά θετικής ή αρνητικής έκβασης».

Άλλοι Ορισμοί Κρίσης ...

Οι Seeger, Sellnow και Ulmer (1998) ορίζουν την κρίση ως «ένα συγκεκριμένο, απροσδόκητο και μη συνηθισμένο γεγονός το οποίο δημιουργεί υψηλά επίπεδα αβεβαιότητας και απειλεί ή θεωρητικά απειλεί τους στόχους υψηλής προτεραιότητας συμπεριλαμβάνοντας την ασφάλεια του ατόμου, της ζωής, της ιδιοκτησίας και την ευημερία της κοινωνίας» (Spence, Lachlan and Griffin, 2007).

Ορισμός Σχολικής Κρίσης

Ως σχολική κρίση θεωρείται ένα γεγονός που μπορεί να είναι ξαφνικό ή απροσδόκητο, που μπορεί να επηρεάσει αρκετούς μαθητές ή και αρκετούς από το προσωπικό του σχολείου. Ακόμη μπορεί να επηρεάσει την υγεία και την ασφάλεια και την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών.

Βασικό χαρακτηριστικό μιας κρίσης

- Το βασικό χαρακτηριστικό μιας κρίσης είναι ότι το άτομο κατακλύζεται από έντονα συναισθήματα απογοήτευσης, απελπισίας και κυρίως αποδιοργάνωσης, που το καθιστούν ανίκανο να αντιδράσει και να αξιοποιήσει τις δυνατότητές του.
- Τα συναισθήματα αυτά συνήθως είναι πολύ πιο έντονα στα παιδιά και τους εφήβους, γι' αυτό χρειάζονται την καθοδήγηση και τη στήριξη των σημαντικών ενηλίκων, προκειμένου να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν και να αρχίσουν να λειτουργούν ξανά αποτελεσματικά.

Άλλα χαρακτηριστικά μιας κρίσης

- Η κρίση αρχίζει με ένα αγχογόνο ή επικίνδυνο γεγονός.
- Έχει μια συγκεκριμένη χρονική διάρκεια.
- Το άτομο ερμηνεύει γνωστικά το συμβάν ή το αξιολογεί, γι' αυτό και κάθε άτομο αντιδρά διαφορετικά.
- Η κρίση κλονίζει την ικανότητα του ατόμου να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά την κατάσταση.

Είδη Κρίσεων

A. Αναπτυξιακές κρίσεις

Οι κρίσεις αυτές αφορούν τη μετάβαση του ατόμου από ένα αναπτυξιακό στάδιο σε ένα άλλο.

B. Περιστασιακές κρίσεις

Οι κρίσεις αυτές εμφανίζονται συνήθως ξαφνικά και απρόσμενα και μπορεί να συμβούν στον καθένα οποιαδήποτε στιγμή.

A. Αναπτυξιακές κρίσεις

Οι αναπτυξιακές κρίσεις είναι αναμενόμενες κρίσεις, δηλαδή φυσιολογικές μεταβατικές διαδικασίες τις οποίες, ωστόσο, το άτομο δεν μπορεί να διαχειριστεί με επιτυχία.

- Έναρξη σχολικής ζωής
- Αλλαγή σχολείου
- Μετακόμιση
- Διαζύγιο
- Είσοδος στην εφηβεία
- ...

B. Περιστασιακές κρίσεις

Κατηγορίες περιστασιακών κρίσεων

- Ασθένεια, τραυματισμός των παιδιών ή των συγγενών τους ή άλλων προσώπων στο περιβάλλον τους
- Θάνατος
- Απειλή της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας (ληστεία, απαγωγή, κακοποίηση)
- Γεγονότα πολεμικής φύσης (εισβολή, τρομοκρατική επίθεση, αεροπειρατείες)
- Φυσικές καταστροφές (τυφώνες, πλημμύρες, πυρκαγιές, κατολισθήσεις)
- Βιομηχανικά ατυχήματα που οφείλονται στον ανθρώπινο παράγοντα (πυρηνικά ατυχήματα, τοξικά απόβλητα, εκρήξεις σε βιομηχανικές μονάδες)
- ...

Αντιδράσεις στην κρίση

- Προσχολική ηλικία
- Σχολική ηλικία
- Εφηβική ηλικία

Αντιδράσεις στην κρίση – Προσχολική ηλικία

Οι αντιδράσεις των παιδιών της ηλικίας αυτής σε γενικές γραμμές δεν παραπέμπουν καθαρά στο γεγονός της κρίσης.

- Προσωρινή απώλεια των χαρακτηριστικών του αναπτυξιακού σταδίου στο οποίο βρίσκονται
- Εκφράζονται μη λεκτικά
- Προσκόλληση στους γονείς
- Νευρικότητα, ανυπακοή
- Χρησιμοποιούν παιχνίδια που σχετίζονται με το τραυματικό γεγονός

Αντιδράσεις στην κρίση – Σχολική ηλικία

Οι αντιδράσεις των παιδιών της ηλικίας αυτής είναι περισσότερο συνδεδεμένες με το γεγονός της κρίσης

- Εκφράζονται μέσα από την συμπεριφορά
- Τα συναισθήματα συχνά εκδηλώνονται μέσω σωματικών συμπτωμάτων (πονοκέφαλος, προβλήματα στην όραση ή την ακοή, σχολική φοβία)
- Μειωμένη σχολική επίδοση
- Λεκτική περιγραφή του γεγονότος
- Παιχνίδι σχετικό με το τραυματικό γεγονός

Αντιδράσεις στην κρίση – Εφηβική ηλικία

Οι αντιδράσεις των εφήβων σε μία κρίση είναι παρόμοιες με τις αντιδράσεις των ενηλίκων

- Αποφυγή του σχολείου
- Επιθετική συμπεριφορά
- Δυσκολίες συγκέντρωσης σε προγραμματισμένες δραστηριότητες
- Αυτο-τραυματική συμπεριφορά με σχετικές σκέψεις
- Φαντασία εκδίκησης

Επιπτώσεις της κρίσης στη λειτουργία του σχολείου

- Αύξηση απουσιών
- Μείωση επιδόσεων
- Όξυνση των προϋπαρχόντων προβλημάτων στο σχολείο
- Επιθετικότητα και παραβατική συμπεριφορά

Παράγοντες που επηρεάζουν τις αντιδράσεις των παιδιών

Τα παιδιά όταν βιώνουν μια κατάσταση κρίσης αντιδρούν με διαφορετικούς τρόπους. Ορισμένα παιδιά είναι πιο ευάλωτα σε τέτοια γεγονότα και επηρεάζονται περισσότερο ανάλογα με κάποιους παράγοντες που έχουν επηρεάσει κατά το παρελθόν τη ζωή τους.

Πιο ευάλωτα αναμένεται να είναι:

- Τα παιδιά που έχουν βιώσει προηγούμενο τραύμα ή απώλεια (π.χ. θάνατο γονιού)

Παράγοντες που επηρεάζουν τις αντιδράσεις των παιδιών ...

- Τα παιδιά τα οποία αντιμετωπίζουν ήδη κάποιο πρόβλημα ψυχικής υγείας
- Τα παιδιά που δεν έχουν αρκετές εσωτερικές δυνάμεις αλλά και κατάλληλη υποστήριξη από το περιβάλλον τους
- Τα παιδιά που ανησυχούν για την ψυχική υγεία κάποιου δικού τους προσώπου και
- Τα παιδιά που βίωσαν πιο σημαντικές απώλειες στη συγκεκριμένη κρίση (Χατζηχρήστου, 2012).

Διαχείριση κρίσεων στη σχολική μονάδα

- Η εκπαιδευτική κοινότητα του σχολείου είναι ένας ζωντανός οργανισμός που οφείλει να είναι σε «ισορροπία».
- Για να συμβεί αυτό θα πρέπει το διδακτικό προσωπικό και το βοηθητικό προσωπικό να χειριστούν το μεγαλύτερο μέρος, αν όχι το σύνολο, της Διαχείρισης της κρίσης δηλαδή κάθε επίδραση που προέρχεται είτε μέσα από το σχολικό σύστημα είτε έξω από το κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό, φυσικό περιβάλλον μετατρέποντας την επίδραση αυτή σε ευκαιρία για μια προσπάθεια ισορροπίας σε ένα νέο υψηλότερο επίπεδο (Brock, Sandoval and Lewis, 2005)

Διαχείριση κρίσεων στη σχολική μονάδα ...

Για να είναι όμως η σχολική μονάδα σε ετοιμότητα θα πρέπει να προβαίνει σε ενέργειες οι οποίες αποβλέπουν:

- Στην πρόληψη της σχολικής κοινότητας για την αποφυγή επικίνδυνων καταστάσεων
- Στην προετοιμασία της σχολικής μονάδας για την αντιμετώπιση των καταστάσεων κρίσης

Δημιουργία ομάδας Διαχείρισης Κρίσεων

Η Διεύθυνση της σχολικής μονάδας μπορεί να προχωρήσει στη συγκρότηση μιας ομάδας διαχείρισης κρίσεων με το διδακτικό και βοηθητικό προσωπικό του σχολείου με σκοπό:

- τη διερεύνηση των αναγκών της σχολικής κοινότητας
- την καταγραφή των στόχων
- την εκπόνηση σχεδίου διαχείρισης κρίσεων και
- το συντονισμό των μελών για την επίτευξη συνεργασίας

Πότε αντιμετωπίζεται καλύτερα μία κατάσταση κρίσης;

- Ετοιμότητα του σχολείου
- Προγράμματα ευαισθητοποίησης και εξειδικευμένης κατάρτισης σε θέματα ψυχικής υγείας
- Καλή συνεργασία με δομές
- Καλή συνεργασία με γονείς
- Καλή συνεργασία μεταξύ διευθυντή-εκπαιδευτικών
- Δραστηριότητες που προωθούν την αίσθηση του ανήκειν

Βιβλιογραφία

- Brock, S., Sandoval, J., & Lewis, S. (2005). *Διαχείριση κρίσεων στο σχολείο. Εγχειρίδιο για τη δημιουργία ομάδων διαχείρισης κρίσεων στο σχολείο*. Επιμ. Χ. Χατζηχρήστου, (μτφρ. Ε. Θεοχαράκη). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Caplan, G. (1964). *Principles of preventive psychiatry*. New York: Basic Books.
- Crawford, D. & Bodine, R. (1997). *Conflict resolution in schools*. Washington DC: National Institute for Dispute Resolution.
- Kounin, J. S. (1970). *Discipline and group management in classrooms*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Molnar, A. & Lindquist, B. (1998). *Προβλήματα Συμπεριφοράς στο Σχολείο: Οικοσυστημική Προσέγγιση*. Επιμ. Α. Καλαντζή-Αζίζι, 7η έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Olweus, D. (2009). *Εκφοβισμός και Βία στο Σχολείο: Τι γνωρίζουμε και τι μπορούμε να κάνουμε* (μτφρ. Ε. Μαρκοζάνε). Αθήνα: Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.
- Slaikue, K. A. (1990) *Crisis intervention: A handbook for practice and research*. Needham Heights: MA Allyn and Bacon
- Spence R. P., Lachlan A. K. and Griffin R. D. (2007). Crisis Communication, Race, and Natural Disasters. *Journal of Black Studies*, 37:539.
- Smith S. W. & Daunic Ann D., (2005). *Managing Difficult Behaviors through Problem Solving Instruction: Strategies for the Elementary Classroom*, Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Σαϊτης, Χ. (2008). *Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης*. Αθήνα.
- Χατζηχρήστου Χ. (2012). Ψυχολογική στήριξη των παιδιών σε καταστάσεις κρίσεων. Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Διαθέσιμο στο: www.othisi.gr/sxoleio/wp-content/uploads/2014/06/ΠΑΙΔΙΑ-ΣΕ-ΚΡΙΣΗ.pdf.
- Χατζηχρήστου, Χ., Κατή, Α., Λυκισάκου, Κ., Δημητροπούλου, Π., Λαμπροπούλου, Α. & Μπακοπούλου, Α. (2008). *Στήριξη των παιδιών σε καταστάσεις κρίσεων*. Αθήνα: Τυπωθήτω.